עין משפט נר מצוה

סג א מיי' פ"ח מס"ל יסודי התורה הל' ז סמג עשין ס:

סד ב מיי' פ"ב מהלכות שביתת עשור הל' ט סמג לאוין סט מור וס"ע ח"מ סי' תריז סעיף ב:

[כסנהדרין מ' ד"ה]

מתנה

רבינו חננאל

עוברה דארחא ואתיא לקמיה דרבי לחישו לה באורנא ואילחישא. וקרי עליה פרם תצא מרחם הקדשתיך ונפק מינה ר' יוחנן. ואחרת לא אילחישא וקרו עליה

תוספות ישנים

שהוא לא אמסה לגמ' עליה אלא היא סטיתמו לחטים כמו ומוד מס סיה מתת מוכנן של רשעים כו' וכי כשביל כך לא היה לה למסור עצמה אלא בכי מי' הסם דאמרי משמכת נה קרא דכתיב תבורך מבנים יעל ואמרי' בחיר ובטוריות כמין כשים דהייטו שרם רבקה דאל ולאם ולכשיבן מני סתם גדולם עבירם לשמה ממנה אלא לשמה וכל כמו מני עבירם אלא לשמה היא שמבלים מעבירי ומבני מוכנן של רשעים כו' ולא מבלים כלל ואע"ג דבפרק מעת חליפה לא מייתי סתם כך דגדולם עבירה לשמה ממנה אלא לשמה מכל מקום עלה קאי וכשמעמין גרסינן גבי עגלה יכרג ואל יעבור כדפרש רש"י ולי גרסינן מהכא כגון דעבדה מיד אלא מיד דהא איתקש בהאי קרא מה רוצח יהרג ואל יעבור בעשיית מעשה אף עברה יהרג הבועל לו מיהרג היא בעשיית מעשה ובהאי קאמר קרא ולעברה שבעשיית מעשה עבדה בדיעבד מחמת אונס לא תעשה דבר והא הדין משתחוה לע"ז כדי אלא יהרגוהו איכא למילף מיניה לפוטרו בדיעבד אפי' בעשיית מעשה וקסבר רבי זירא כיון דבדיעבד מיפטר העובד לא מיתסר נעבד בהא עבודה אע"פ אלא באונס מיתה היה חייב לאחיי אע"ג דלא קבליה באלוה ולרבה דקבליה באלוה שהשתחוה בפירוש אסם קבלת אלוהות אע"פ שאין פיו ולבו שוין שבפיו מפרש שעובד אסם אלוהות ולבו לאחיו שבשמים ורבא מהדר ליה לרבי זירא דחשיב שפיר נעבד אע"ג דפטור ממיתה ויעוד י"ל דמשמע ליה לענין מיתה ב"ד דאין חילוק בין עביד מעשה לעלא עביד מעשה הא אסה ברגון חייבת אף על גב דהאיי קרקע עולם וכשפטר אסם אונס ממיתה בית דין כדכתיב ולעברה לא תעשה דבר לא שנא עביד מעשה ולא"ש לא עביד מעשה:

הא

כי הא' גוונא אין לו ליהרג דאדרבה נימא מאי חזית דדמא דידיה סומק טפי דילמא דמא דידי סומק טפי ועוד דהיקישא דקרא ברוצח שהרג בידים כתיב כאשר יקום איש על רעהו ולא"ו נפש וגו' ורבא דפליג בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין דף עה:) אמיטיא דקרקע עולם ומשני הגאלה עלמו שאני פירוש כשאומסין את האדם לעבור בדבר שיש לו הגאה לעצמו ליכא חילול השם לא פליג אלא לענין פרהסיא דלא מהני קרקע עולם אבל לענין גילוי עריות מודה דמהני קרקע עולם אי נמי אפילו לענין פרהסיא לא פליג אלא מוסיף עוד מעשה שני ויש מפרשים דלהכי לא פריך הש והא אסתר גילוי עריות הוא משום דלא מיתהגיא מעבירה שהמיל בה זוהמה כדמשני גבי יעל בפרק רביעי דגזיר (דף מג:) ובפרק מצות חליצה (יבמות דף קג:) כי פריך והא קמתהגיא מעבירה ומפרש כך וכיון דמיתהגיא היה לה ליהרג משום גילוי עריות ומשני טובתן של רשעים רעה היא אלא לדיקים ולא נהרגה חדא לענין דלא מיחייבא למימסר נפשה לא מהני הא דלא מתהגיא דבלאו הגאה נמי איכא איסור ערוה אע"ג דאמרינן פרק המניח (נ"ק דף נב.) ונכרתו הנפשות העושות הגאה לתרוייהו אית להו מכל מקום בלא הגאה נמי מיחייבא כגון שלא כדרכה אע"ג דמיקרי עינוי ועוד דאי אפשר שלא תיהנה קצת ועוד אם נתכוונה להגיל עצמה במה שכתוב משבחה והלא לעולם עצמה עשתה ועוד פשיטא דלא היה חפץ להורגה כי היה טורח על נפשו ואדרבה היה צריך שתשמיענו שלא ימלאוהו הרודפים והיא שילמתו בדברים עד שבא עליה כדי להמיתם כמו כמו שמוכיח בענין אלא יש לומר משום דקאמרינן לעיל מיגה גדולה עבירה לשמה ממנה שלא לשמה דכתיב מנשים באהל תבורך מאן נינהו מנשים באהל שרה רבקה רחל ולאה פי' שהאמהות נתכוונו להבנות ופריך אמאי הכתוב משבחה אפי מנשים באהל והא קא מיתהגיא מעבירה ומשני לא הוה לה הגאה כולי האי דלערה היה גדול מהגאתה דטובתן של רשעים רעה היא אלא לדיקים ואפילו הכי כשמדביקין אותו ומשמש מה פטור כיון דאנוס אף על פי שאין נפש גדולה עבירה לשמה כו' י"ל אהניא דגזיר קא סמיך וכמו שפירש רש"י דגרס כן גורס בשאלתות בפר' וארא* והקשה השאלתות מהא דאמר רבא ברים פרק הבא על יבמתו (שם דף ג:) אין אונס בערוה לפי שאין קישוי אלא לדעת ואם כן אונס בדיליה מי איכא דקאמר אף גילוי עריות יהרג ואל יעבור והא לאו אונס הוא אלא רצון כיון דאין קישוי אלא לדעת ואינו להמרפאות כי ההיא דסוף פרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עה.) באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו מינה אחריה וכו' עד יומו ואל תיבעל בו ונשון יהרג לא משמע כפי' דהוה ליה למימר יומו ואל יעבור ור"י פירש דהוא דרבא מיירי שהגברים מדביקין אותו בערוה ואינו יכול ליעמע מזה אלא אם כן יהרגוהו ועל זה קאמר דאין מעבירה עושים בו מעשה כמו קרקע עולם וס"ד אמינא דיעבור ואל יהרג קמ"ל כיון שיודע בעצמו שאם ידביקוהו אי אפשר שלא יתקשה הקישוי דקא עביד חשיב כעושה מעשה אע"ג דעל ידי אונס בא לו ואע"ג דאיכא למ"ד המשמש מת בעריות חייב ואפילו הכי כשמדביקין אותו ומשמש מה פטור כיון דאונס מ"מ מה לי משמש באחר מה מה לי בקישוי י"ל רבא לטעמיה דאמר בפרק שני דשבועות (דף יח.) המשמש מת פטור ועוד י"ל שהיה לו לפרוש בהגאה מועטת ופירש בהגאה מרובה כדאמר גבי משמש עם המהורה ואמרה לו נטמאתי בפ"ב דשבועות (נ"ז שם.) ופירש בחבר חי חייב אפי' למאן דאמר המשמש מת חייב משום דהיה לו לפרוש בהגאה מועטת ופירש בהגאה מרובה הכא נמי אם הדביקוהו ושמש מת לו אם נתקשה לאשתו בהיתר והדביקוהו פטור אבל אם הדביקוהו ושוב נתקשה חייב והשתא למאי דפרישי' גרס יהרג ואי נמי גרס אף נערה המאורסה תיהרג ניחא ומקומה כגון דעבדה מעשה שמאכסן אותה להביא הערוה עליה והא דפריך בכתובות (דף ג:) ולידלום להו לאונס שרי אע"ג דגילוי עריות יהרג ואל יעבור התם נמי קרקע עולם הוו ורביע תם היה מפרש בהניא דכתובות ולאסתר דלא מיחייבא למימסר נפשה בביאת עכו"ם שאין ביאתו ביאה ולא מיחייבא מיתה בביאתו דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים דכתיב אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם והוי כביאת בהמה בעלמא ומתוך כך התיר לבא ישראל שהמירה דתה ונשאת לעכו"ם וחזרה בתשובה והעכו"ם נתגייר לקיימה דאע"ג דאמר כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל הני מילי בביאת ישראל אבל עכו"ם לא ולא נהירא לר"י בר מאיר דכיון דאשתרת לבעלה בביאת עכו"ם דקאמר בכתובות (שם) איכא פרוצות כו' וכן בפרק שני דכתובות (דף ט:) האשה שנאנסה בידי עכו"ם על ידי נפשות אסורה לבעלה וכן באסתר ולאשר אבדתי אבדתי אלמא לגבי לאוסרה על בעלה לא תשיבא כביאת בהמה הכי נמי יש לאוסרה על הבועל וכן לפסול לכהונה פגוה שנבעלה לעכו"ם אע"ג דנבעלה לבהמה כשירה לכהונה בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף מ:) אלמא לא תשיבא כבהמה ודוקא לענין חיים אמר בפ' טשלין (שם דף לח.) דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים ובפ' אלוסה (סוטה דף ה:) אמרינן דמקנין ע"י עכו"ם ופוסל בתרומה ופריך פשיטא ונסתרה והיא נטמאה אמר רחמנא אחד לבעל ואחד לבועל ואחד לתרומה מהו דתימא כי אמרינן ונסתרה והיא נטמאה הני מילי היכא דבהך ביאה אסירא ליה קא משמע לן אלמא דאפי' גבי עכו"ם שייך נטמאה לאסור לבעלה והוא הדין לבועל וליכא למידק איפכא מהתם מדקאמר דס"ד אמינא כיון דבלאו הא' ביאה אסירא ליה לא מיתסרא עליה דבעל מכלל דעכו"ם גופיה לא צריך קרא לאוסרה על ידי אותה ביאה וא"כ גר מותר ע"י ביאה שבעל בהיותו עכו"ם דאי אסור הוה מיתוקם קרא שפיר אפילו בעכו"ם ומיתסרא עליה בהאי ביאה לכשיתגייר דבלאו הך ביאה(לא) הוה מיתסרא עליה היינו בהיותו עכו"ם שהיא אסורה ליבעל לעכו"ם ומיתה כיון דאיכא איסור מיתה בביאת עכו"ם למה לא גירש מדכי אם אסתר בשעה שבאתה להלנה כלל ישראל וי"ל היה ירא פן יודע הדבר למלך ויתפרסם על ידי גם שהיתה אשתו דאי לא תימא הכי למה לא גירשה כדי שלא תאסר עליו ביאותה ויחזירנה אח"כ דמחזיר גרושתו לא מיתסרא בביאת זנות כדמוכח בסוטה פרק היה מביא (דף יח:) שלא היה מתנה עמה מאחר שתתגרש וא"ת הא דקאמר במס' ע"ז פ' ר' ישמעאל (דף לד.) גבי נעבד באונס דאסור דמפרש כגון שאנסוהו ככרים והשתחוה לבהמה לידיה ופריך עלה אונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר ומאי קושיא הא קרא בקרקע עולם דוקא אחיי אבל עושה מעשה חייב למסור עצמו ומשתחוה לע"ז עושה מעשה הוא דבכפפו ככרים לפני ע"ז ליכא לאוקומיה דא"כ מידי עבד ואין זה משתחוה ואפילו נראה כמשתחוה כגון שוחה וגוזל מעותיו בפני ע"ז אינו ועוד דאם כן אין כאן אדם אוסר דבר שהוא שלא הנכרים הכופפים קומתו הם האוסרים בהמתו לע"ז אם היתה נאסרת בכך וי"ל דהכי פירושו אונס רחמנא פטריה ממיתה וכיון דפטריה ממיתה בית דין אע"ג דמיחייב למסור עצמו לא תשיב נעבד ליאסר בהך עבודה ושפיר ליף מהאי קרא דפטור ממיתה באונס אפילו בעושה מעשה אע"ג דנערה לא עבדה מידי דהא איתקש בהאי קרא ונערה המאורסה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור בעשיית מעשה אף נערה יהרג הבועל לו מיהרג היא בעשיית מעשה ובהאי קאמר קרא ולנערה שבעשיית מעשה עבדה בדיעבד מחמת אונס לא תעשה דבר והא הדין משתחוה לע"ז כדי אלא יהרגוהו איכא למילף מיניה לפוטרו בדיעבד אפי' בעשיית מעשה וקסבר רבי זירא כיון דבדיעבד מיפטר העובד לא מיתסר נעבד בהא עבודה אע"פ אלא באונס מיתה היה חייב לאחיי אע"ג דלא קבליה באלוה ולרבה דקבליה באלוה שהשתחוה בפירוש אסם קבלת אלוהות אע"פ שאין פיו ולבו שוין שבפיו מפרש שעובד אסם אלוהות ולבו לאחיו שבשמים ורבא מהדר ליה לרבי זירא דחשיב שפיר נעבד אע"ג דפטור ממיתה ויעוד י"ל דמשמע ליה לענין מיתה ב"ד דאין חילוק בין עביד מעשה לעלא עביד מעשה דהא אסה ברגון חייבת אף על גב דהאיי קרקע עולם וכשפטר אסם אונס ממיתה בית דין דכתיב ולנערה לא תעשה דבר לא שנא עביד מעשה ולא"ש לא עביד מעשה:

הא

מסורת השים

פסחים כה. סנהדרין עד.

[מי' מב]

גליון השים

תוס' ד"ה מס רוצח וכו' מ"מ בלא הגאה נמי מיחייבא כגון שלא כדרכה. מיין קדושין דף כב ע"ב נכתוב' שם. וכסנהדרין דף נח ע"ב בכ"מ ד"ה שלא כדרכה: בסה"ד ושוד י"ל דמשמע ליה דלענין מיתה ב"ד אין חילוק. לא זכיתי לבין דבריהם קדושים דמה בכדרלין מיתה אין חילוק כל מ"מ מכח דלא עבדא מעשה הדין דמוחרת ומעבור ולא מהכא אם עשאה בסיתר ובראשת ב"ד פשיטא דא"מ מיתה. ולאיתו דיהרג ואל יעבור ר"ל דאם עבר ח"מ. ובמתא גם בדיהה אלו היה הדין דתהרג ואל תעבור היתה מייבת מיתה אף דלא עבדא מעשה אבל מעשה פטור דיהה כיון דכך הדין דפטור ואל תהרג ועשאה בסיתר. וס' יחיר מיני:

מסורת השים

פסחים כה. סנהדרין עד.